

۱۵۰۹۷۴۴

اسلام گرایی و نعثمانی گرایی در ترکیه

مؤلف:

محمد احدی

ارتش جمهوری اسلامی ایران

مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی

تهران - تابستان ۱۳۹۶

سرشناسه

: احدى، محمد، ۱۳۴۵ -

عنوان و نام پدیدآور

: اسلام‌گرایی و نوعثمانی‌گرایی در ترکیه / مؤلف محمد احدى.

مشخصات نشر

: تهران: مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری

: ۳۸۹ ص.

شابک

: 978-600-6869-94-0 ۲۲۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی

: فیبا

موضوع

: ترکیه -- روابط خارجی -- قرن ۲۱ م.

موضوع

: Turkey -- Foreign relations -- 21st century

شناسه افزوده

: مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی

رده بندی کنگره

: ۱۳۹۶ الف ۳/الف ۲۳۳/۳ BP

رده بندی دیوب

: ۲۹۷/۴۸

شماره کتابشناسی ملی

: ۴۶۱۰۱۴

نام کتاب: اسلام‌گرایی و نوعثمانی‌گرایی در ترکیه

مؤلف: محمد احدى

ویراستار: سجاد افشار

نوبت چاپ: اول - تابستان ۱۳۹۶

طراح جلد: پوریا زارع

صفحه آرا: مهدی جان بزرگی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۲۰۰۰۰ ریال

ناشر: انتشارات مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی

نشانی: تهران - لویزان - بزرگراه ارتش - رویروی سازمان جنگل‌ها و مراتع - مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد

صیاد شیرازی. صندوق پستی: ۳۶۹۴ - ۱۶۷۶۵ - تلفن مرکز عرضه محصولات فرهنگی: ۲۲۴۵۰۷۲۸

/حق چاپ برای مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی محفوظ می‌باشد./

فهرست عناوین

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار.....
۵	فصل اول: هویت و شکاف هویتی.....
۷	بخش اول: هویت قومی و دینی در ترکیه.....
۱۴	هویت و شکل گیری منافع ملی.....
۱۵	بحران هویت.....
۱۸	تلفیق هویتی.....
۲۰	جریان ها و هویت ها در ترکیه.....
۲۶	بحران هویت و آثار آن.....
۳۵	بخش دوم: ساخت و تحولات دولت در ترکیه.....
۳۵	ساخت دولت.....
۳۶	هویت دولت.....
۶۰	اسلام گرایی محافظه کار - لیبرال.....
۷۰	نوعثمانی گرایی لیبرال: پیوند اسلام و لیبرالیسم و ملی گرایی.....
۷۱	نظریه عمق راهبردی.....
۷۹	بخش سوم: چالش های درونی ترکیه.....
۷۹	چالش های درونی.....
۸۹	چالش های اجتماعی و فرهنگی.....
۹۱	روندهای سیاسی داخلی.....
۹۴	فرآیند اسلام گرایی.....
۹۷	فصل دوم: دین و اسلام گرایی.....
۹۹	بخش چهارم: اسلام گرایی در ترکیه.....
۱۰۰	ترکیب مذهبی.....
۱۰۳	دین در قانون اساسی.....

۱۰۵	اسلام گرایی از دوره عثمانی تا عصر کنونی
۱۳۶	سازمان امور دیانت ترکیه
۱۴۰	چالش های اسلام گرایان
۱۴۱	گرایش های مردم به دین و مخالفت با لائسیته
۱۵۰	اصلاحات در حوزه دین و اهداف و رویکردهای آن
۱۵۸	آینده اسلام گرایی
۱۶۱	بخش پنجم: جنبش گولن و نقش آن در اسلام گرایی
۱۶۱	جنبش گولن
۱۶۳	فتح الله گولن کیست
۱۶۶	گولن و انقلاب اسلامی ایران
۱۶۶	گولن و مسیحیت
۱۶۷	ملی گرایی و اسلام گرایی در عقاید گولن
۱۶۷	گولن و آمریکا
۱۷۰	گولن و فعالیت های رسانه ای
۱۷۱	نقش گولن در جلوگیری از نفوذ سایر مکاتب دینی به ترکیه
۱۷۱	گولن و مسئله کُردی
۱۷۲	موضع نسبت به رژیم صهیونیستی
۱۷۲	کلاس های کنکور و درآمدهای سرشار گولن
۱۷۳	مدارس گولن در جهان
۱۷۴	اسلام آناتولیایی
۱۷۵	فعالیت های تبلیغی جنبش گولن
۱۷۹	باورهای فتح الله گولن
۱۸۲	گولن و حزب عدالت و توسعه
۱۸۷	بخش ششم: اسلام گرایی و اقلیت علوی و شیعیان
۱۸۷	اقلیت علوی
۱۹۵	جایگاه شیعیان در ترکیه و آینده آن

فصل سوم: نوعثمانی گرایى و سیاست خارجى ۲۰۵

- بخش هفتم: ایده و ابعاد نوعثمانی گرایى ۲۰۷
- عثمانی گرایى یا نوعثمانی گرایى ۲۰۸
- از امپراتورى تا دولت مدرن ۲۱۲
- پیدایش ایده نوعثمانی گرایى ۲۲۳
- کیفیت رویکرد نوعثمانی گرایى ۲۲۶
- دیدگاه شیعیان ترکیه به نوعثمانی گرایى ۲۳۰
- نوعثمانی گرایى مبتای سیاست خارجى حزب عدالت و توسعه ۲۳۴
- روندهای آینده ۲۳۸
- بخش هشتم: نوعثمانی گرایى و رویکردهای سیاست خارجى ۲۴۳
- تحركات در صحنه خارجى ۲۴۳
- رویکردهای سیاست خارجى ۲۴۴
- رویکرد منطقه گرایى ۲۴۶
- اتهام نسل کشى ارامنه پاشنه آشیل سیاست خارجى ترکیه ۲۷۶
- بررسى روند سیاست خارجى ترکیه ۲۸۴
- بخش نهم: نوعثمانی گرایى و روابط ترکیه با غرب ۲۸۷
- نقش غرب در تحولات ترکیه ۲۸۷
- ایالات متحده آمریکا ۲۸۹
- اروپا ۲۹۵
- بخش دهم: نوعثمانی گرایى و روابط ترکیه با کشورهای منطقه ۳۰۷
- جایگاه ترکیه در منطقه ۳۰۷
- روابط با کشورهای منطقه ۳۱۳
- ترکیه و تحولات بیدارى اسلامى ۳۳۶
- نتیجه تغییر رویکرد ۳۴۱
- بخش یازدهم: کمالیسم در برابر نوعثمانی گرایى ۳۴۵
- گفتمان کمالیسم ۳۴۶

۳۵۰		کمالیسم و نوکمالیسم در فرایند تحول
۳۵۵		کودتای نظامی آخرین مستمک کمالیست ها
۳۷۳		جمع بندی و نتیجه گیری
۳۸۷		فهرست منابع

www.ketab.ir

پیشگفتار:

فروپاشی اتحاد شوروی و پایان جنگ سرد به ساز و کار اداره دوقطبی جهان که بعد از جنگ دوم جهانی شکل گرفته بود، پایان داد و به نقطه عطفی در نظام بین‌المللی و تحولات آن تبدیل شد. پس از گذشت بیش از دو دهه از این واقعه، هنوز نظام بین‌الملل موفق به جایگزینی برای آن نشده و قدرت‌های جدیدی در سطح جهانی و منطقه‌ای در حال شکل‌گیری هستند و تلاش می‌کنند با ارتقای نقش خود جایگاه مناسبی را در مدیریت جهانی

کسب نمایند.

منطقه غرب آسیا از جمله مناطق مورد کشمکش ابرقدرت‌ها در دوره جنگ سرد بوده و آن‌ها تلاش داشتند حوزه نفوذ خود در این منطقه را توسعه دهند. با فروپاشی اتحاد شوروی، برخی کشورهای منطقه که از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های نسبی بالاتری برخوردار بودند، سعی کردند ایفای نقش مستقل یا شبه مستقل در منطقه باشند. درحالی‌که جمهوری اسلامی ایران از بدو شکل‌گیری موجود حاکمیت نظم دوقطبی و براساس شعار نه شرقی - نه غربی بازی مستقل خود را در منطقه و در سطح جهان به نمایش گذاشته و آن را طبیعتاً پس از پایان جنگ سرد نیز ادامه داده، چند کشور دیگر به ویژه ترکیه و عربستان با ماهیت‌های متفاوت، سعی کرده‌اند سطح بازی‌های خود را در منطقه ارتقا بخشند درحالی‌که طی سال‌های اخیر حتی امیرنشین کوچک قطر فضا را برای بازیگری مناسب دیده و در این مسیر گام‌هایی برداشته است.

البته ایجاد فضای بازی برای بازیگران منطقه‌ای که در این حال وابستگی‌ها و دلبستگی‌هایی به غرب دارند، به نوعی راهبرد جدید غرب و به ویژه آمریکا برای سپردن نقش نیابتی به برخی قدرت‌های منطقه‌ای به شمار می‌رود و چنین آثاری را می‌توان به ویژه در تحولات قطر و ترکیه مشاهده نمود.

به نظر می‌رسد منطقه غرب آسیا تا تثبیت شرایط و ایجاد موازنه در قدرت‌های منطقه‌ای به ویژه با تحولات اخیر بیداری اسلامی فاصله زیادی دارد و در این دوره گذار، تداوم چالش‌های جدی بین قدرت‌های تأثیرگذار فرا منطقه‌ای و منطقه‌ای مورد انتظار است.

ترکیه یکی از بازیگران مهم منطقه‌ای به شمار می‌رود که طی سال‌های اخیر با تکیه بر رشد سریع اقتصادی و توسعه این کشور و بهره‌گیری از شرایط جهانی و برتری‌های ناشی از شرایط ژئوپلیتیکی خود، سعی در ارتقای مطلوبیت ژئوپلیتیک خود و تبدیل به یک قدرت منطقه‌ای داشته و غرب نیز به نوعی آن را مورد حمایت قرار داده است.

در ترکیه علاوه بر برنامه ریزی که برای توسعه داخلی شامل اصلاحات سیاسی و فرهنگی و همچنین توسعه اقتصادی و مدرنیزاسیون این کشور و برطرف کردن اهم مسائل داخلی شامل شکاف قومی و مذهبی صورت گرفته، دو روند مهم نیز در صحنه اجتماعی و سیاسی این کشور نمود بارزی داشته که شامل دین‌گرایی و اقبال مردم به دین و همچنین تلاش سیاستمداران برای ترویج ایده جدیدی در سیاست خارجی که از آن تحت عنوان نوع‌ثمنی‌گرایی یاد می‌شود، هرچند که هر دو روند ارتباط مستقیمی با هم داشته و هرچند دین‌گرایی امری ذاتی مرتبط با سیاست‌های داخلی کشور و نوع‌ثمنی‌گرایی متوجه سیاست خارجی آن می‌شود، نمی‌توان آن دو را از هم تفکیک کرد.

حزب عدالت و توسعه را می‌توان مایل رشد اسلام‌گرایی در این کشور و اقبال مردم به احزاب دارای چنین گرایشاتی دانست که رهبران آن ضمن برخورداری از چنین گرایشی، ایده منطقه‌گرایی و توسعه روابط با کشورهای حوزه نفوذ سابق امپراتوری عثمانی را در رأس برنامه‌های سیاست خارجی خود قرار داده‌اند که به نوع‌ثمنی‌گرایی معروف شده و هرچند این سیاست‌ها را تحت این عنوان پذیرفته نکرده‌اند، اما نهایتاً وزیر خارجه این کشور در ماه مارس ۲۰۱۳ برای اولین بار به سیاست «دین‌گرایی» با همین عنوان اعتراف نمود.

در این کتاب، مؤلف با بهره‌گیری از تجربه و دستاوردهای حضور بیست و سه ساله در کشور ترکیه که صحنه تحولات آن را از نزدیک پیگیری کرده، تلاش نموده تا به سوالات جدی که درخصوص تحولات ترکیه به خصوص سیاست خارجی آن و رویکردهای دولت ترکیه در این مورد وجود دارد، تا حد امکان پاسخ دهد و آن را در چارچوب نوع‌ثمنی‌گرایی و اسلام‌گرایی که دو پدیده مرتبط با هم هستند، بررسی نماید بنابراین ابتدا و در

فصل اول کتاب، کلیاتی در مورد هویت و شکاف های هویتی در ترکیه و ساخت و هویت قدرت در ترکیه ارائه شده است.

در فصل دوم، تحت عنوان «دین گرایی»، به تشریح وضعیت ادیان در ترکیه و تحولاتی که در این عرصه روی داده، پرداخته شده و در این رابطه مشخصاً به موضوع اقلیت علوی ها به عنوان یک مسئله داخلی مرتبط با دین و همچنین جنبش گولن به عنوان یک پدیده بسیار مهم در صحنه تحولات دینی در دهه های اخیر در ترکیه پرداخته شده است.

فصل سوم کتاب به نوعثمانی گرایی و رویکردهای جدید سیاست خارجی اختصاص دارد و طی آن، نوعثمانی گرایی و ابعاد آن و تفاوت آن با عثمانی گرایی مطرح و رویکرد جدید سیاست خارجی این کشور مرتبط با ایده نوعثمانی گرایی تبیین و به روابط ترکیه با غرب و همچنین روابط منطقه ای آن به عنوان دو عنصر مهم در سیاست خارجی ترکیه پرداخته شده و در نهایت در یک فصل عنوان مانع این روندها مورد بحث قرار گرفته است. در پایان نیز مباحث مطرح شده در سه فصل کتاب جمع بندی و به صورت نتیجه گیری ارائه شده است.

مؤلف با طرح این موضوع، امیدوار است محققان گرامی کشور که به محیط شناسی و پیگیری تحولات منطقه توجه دارند، با تکمیل این مباحث بتوانند تصویر روشنی از آنچه در کشور مهم منطقه ای و همسایه مهم کشورمان روی می دهد و البته افقی واضح از آینده این تحولات کمک نموده و تصمیم گیران کشور نیز از این تحلیل ها در تصمیم گیری ها و برنامه ریزی های آینده بهره برداری نمایند.

محمد احدی